

12 juni is het de internationale dag tegen kinderarbeid.

"Fabriekskinderen" van J.J. Cremer heeft een directe en cruciale relatie met kinderarbeid. Het is een krachtige aanklacht en een smeekbede gericht aan de wetgevers om een einde te maken aan de vreselijke omstandigheden waaronder kinderen in fabrieken werkten in de 19e eeuw.

Cremer portretteert de realiteit van kinderarbeid door het leven van kinderen zoals Saartje en Sander te schetsen. We volgen hen vanaf het vroege uur waarop ze wakker worden gemaakt in hun armoedige woning, hun moeizame en koude weg naar de fabriek, tot hun uitputtende werkdag in de vuile, lawaaiige en gevaarlijke omgeving van de stoom-wolspinnerij.

De tekst is inhoudelijk nog steeds actueel wat kinderarbeid betreft:

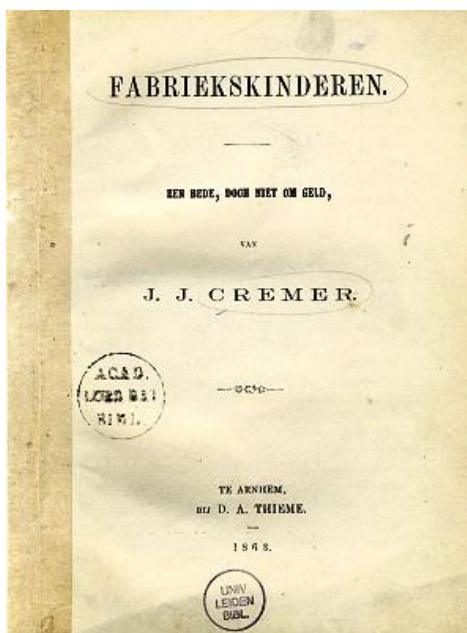
- De lange werkdagen: Kinderen zoals Sander werken 13, 14, soms wel 15 uur per dag, staand.
- De fysieke en mentale uitputting: De kinderen zijn constant moe en slaperig, vallen flauw van slaap, en worden gedwongen om door te gaan ondanks hun uitputting.
- De gevaarlijke omstandigheden: Er is een constant risico dat kleding of lichaamsdelen gegrepen worden door de machines. Heintje Pink verliest stukjes vlees van zijn vingers doordat ze vast komen te zitten in de machine.
- Het gebrek aan rust en pauzes: Zelfs tijdens de "schaf tijd" moeten de kinderen doorwerken om de plukken wol op te rapen die de machine blijft produceren, waardoor hun taak daarna verdubbelt.
- Mishandeling en angst: Kinderen zoals de jongen naast Saartje worden geslagen door de spinner met een rolstok. Sander is bang voor straf als hij moe is en vertelt over de dreiging van 'kielhalen' (hoofd in een emmer water duwen).
- Ondermaatse voeding: Het ontbijt van Jaapje (een "koekebak" of "poffer") is van slechte kwaliteit en nauwelijks voedzaam. De kinderen eten vaak alleen aardappelen met mosterd of azijn; spek, dat de ouders eten, is te zwaar voor hen.
- Verwaarlozing door ouders: Sommige ouders (zoals die van Sander en Saartje) worden beschreven als lui en drinkend ("zuipen en luieren") die hun kinderen de kost laten verdienen. Saartje sterft aan koorts en dorst in bed, terwijl haar ouders slapen en haar vader eerder een wrede opmerking maakte over haar luiheid.
- Gebrek aan onderwijs en kennis: Sander gaat niet naar school omdat het gezin zijn loon niet kan missen. Hij weet niets van basiszaken zoals waar brood, hout, of zelfs de wol die door zijn handen gaat, vandaan komen.

- Fysieke en psychische gevolgen: De kinderen zijn klein voor hun leeftijd, hebben fletse gezichten, 'dullige' ogen en zijn zwak. Ze worden "afgestompte, gevoelloze meisjes" en "ellendig verdorven kinderen" genoemd. De auteur stelt dat ze "vermorzeld worden, ja vermoord!" naar ziel en lichaam. Saartje's dood wordt expliciet als "Vermoord!" beschouwd.

Cremer beschouwt deze situatie niet als een onvermijdelijk kwaad, maar als een "afzichtelijke wond" die het land ziek maakt. Hij legt deels de schuld bij de ouders, maar wijst vooral naar de "concurrentie" als de dwingende kracht die fabrikanten ervan weerhoudt de omstandigheden te verbeteren. De "vrijheid" van de markt en van ouders wordt hier ironisch voorgesteld als de oorzaak van de "moord" op de kinderen.

De tekst is een dringende oproep tot actie gericht aan de overheid (de "Doorluchtige Vorst" en "Grootmachtige wetgevers"). Cremer pleit voor het invoeren van een wet die kinderarbeid reguleert, werktijden beperkt, en onderwijs verplicht maakt. Hij haalt het voorbeeld van Engeland aan waar al zulke wetten bestaan en de industrie juist bloeit. De tekst eindigt met een emotioneel beroep, stellend dat bloeddruppels van de vermoorde kinderen kleven aan de kleding van de lezers en de wetgevers, en eist onmiddellijke hulp, niet om de ellende te verzachten, maar om haar te voorkomen.

Kortom, de tekst "Fabriekskinderen" is een hartstochtelijk pleidooi tegen de kinderarbeid in de Leidse en andere fabrieken waar ook ter wereld.

www.jacobcremer.nl

12 juni 2025